ČRo 6, Studio STOP, 5.5.2009

Světová ekonomika se propadne do nejhlubší krize po druhé světové válce

Petr HARTMAN, moderátor

Začíná pravidelný diskusní pořad Studio STOP. Pokud možno ničím nerušený poslech vám přeje Petr Hartman. Mezinárodní měnový fond zhoršil nedávno svůj předchozí odhad krizového vývoje a vydal zprávu, že světová ekonomika se letos propadne do nejhlubší krize po druhé světové válce. Český ministr financí v demisi Miroslav Kalusek zase dnes prohlásil, že Evropská unie nyní prožívá nejhorší dny a týdny hospodářské recese. Pro své tvrzení čerpal mimo jiné argumenty v prognóze, kterou zveřejnila Evropská komise. Podle ní letos hospodářství Unie propadne o 4 procenta. V recesi, byť výrazně nižší, by podle předpovědi měla Unie zůstat i v příštím roce. V souvislosti s takovýmito špatnými zprávami se většinou objevují 2 hodnocení. Jedno je založeno na tom, že se blíží doba, kdy se vše obrátí. A jednotlivé ekonomiky se odrazí ode dna. Druhé zase opakuje tvrzení, že v dnešní době je obtížné cokoli předpovídat a že nelze jednoznačně tvrdit, že krize už dosáhla dna. Pro oba typy hodnocení je společné především to, že používá termín dno krize. Jak vypadá dno nějaké nádoby, nebo u propasti, či oceánu, to si člověk docela dovede představit. Jakou podobu má však dno ekonomické krize? Lze ho vůbec určit? Odpověď nejenom na tyto otázky vám nabídne dnešní Studio STOP.
Ve studiu vítám ekonomy Lubomíra Lízala z Národohospodářského ústavu Akademie věd a CERGE Univerzity Karlovy a také Petra Dufka z Československé obchodní banky. Takže dobrý den.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Dobrý den.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Dobrý den.

Petr HARTMAN, moderátor

Když budeme hovořit o tom, že světové hospodářství se potýká s vážnými problémy, tak samozřejmě můžeme začít u toho, že se objevují i nejrůznější odhady vývoje, ať už optimistické, nebo pesimistické. A většinou jsme svědky toho, že některá čísla, která jsou publikována, tak za pár týdnů nebo měsíců už neplatí. Zdá se, že se ekonomům moc nedaří předpovídat budoucnost. Proč, podle novináře Jana Macháčka?

Jan MACHÁČEK, novinář

V tuto chvíli je velmi obtížné pro ekonomy cokoli propočítávat v nějakých modelech, protože ta situace je velmi nepřehledná a dramaticky se mění. A ono to není tak, že je to jenom psychologický problém. A když ty lidi začnou věřit, že všechno půjde, protože je to způsobeno skutečně reálnými faktory, takže v tuto chvíli cokoli předvídat, někteří ekonomové říkají, že čím hlubší jsme zažili ten propad, tím rychle se jakoby vlastně vrátíme k nějakému normálu. Jiní ekonomové říkají, že naopak krize bude poměrně vleklá, nebo ta recese, takže, já myslím, že ty modely v tuto chvíli moc nefungují. Čímž nechci říkat, že bych jako ekonomům doporučoval, aby přestali počítat, to oni asi dělat musejí. Ale je to velmi asi nepřehledné.

Petr HARTMAN, moderátor

Tolik novinář Jan Macháček. Souhlasí Lubomír Lízal s tím, že různé modely nefungují a že ekonomové by pomalu mohli přestat počítat? A že by to vyšlo pomalu nastejno?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Ty modely, já bych se u toho trošku zastavil, protože to je, to je celkem zajímavé téma. Svým způsobem ono existuje několik typů modelů a historicky vlastně ty modely, můžeme říct, že jsou takové strukturální, které nám popisují tu ekonomiku v nějakých vztazích, o kterých víme, že existují. A pak jsou modely, které jsou založené na autoregresních typech modelů, což v podstatě je takový model bez jakékoliv vnitřní informace. Nicméně když ty dva modely porovnáme, jak fungovaly, tak vlastně ty autoregresní modely fungují relativně velmi dobře, jakožto krátkodobé predikce. Ty strukturální modely, ty mají problémy v tom, že tam ta chyba predikce je velmi velká, a proto je nikdo moc rád nepoužívá. Nicméně všechny modely, které se používají, tak mají v sobě zabudovaný totiž jeden předpoklad. Že nedochází k zásadní změně v ekonomice. A v okamžiku, kde ke změně dojde, tak vlastně i ty parametry se mění, a proto není možné nějakým způsobem ty modely používat. Takže pak nám zbývá taková ta, bych řekl, intuice, čili pohled z okna a podívat se, co se skutečně děje.

Petr HARTMAN, moderátor

Co tedy je tak zásadního v ekonomice, že ty modely se nedají používat a že dost často zklamou? A pak ten vývoj je trochu jiný.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Já si myslím, že to se dá docela dobře ilustrovat na příkladu americké ekonomiky. Asi nikdo nepředpokládal tak zásadní rozsah problému na hypotečním trhu, jako se ve skutečnosti odehrál. A v tu chvíli samozřejmě jakýkoliv model americké ekonomiky, který počítal s dalším zadlužováním bez ohledu na tu strukturu samotného dluhu na to, na to jeho špatné jádro, tak ten model by vždycky vykázal úplně velké odchylky od té skutečnosti. Protože ten model se čím dál tím víc vzdaluje postupem času od té skutečné reality. A to je podle mě asi největší úskalí každého modelu. Že časem se v důsledku změny struktury ekonomiky, nebo v důsledku vyvření nějakého zásadního problému od té reality odchýlí natolik, že přestane být užitečný. Ale to je samozřejmost a nepovažoval bych to za nějakou absolutní kritiku modelu. Bez těch modelů se časem stejně nikdo neobejde.

Petr HARTMAN, moderátor

To byl Petr Dufek. Ale v současné době je velmi obtížné odhadnout, jak se hospodářství ve světě bude vyvíjet. Znamená to nějakou katastrofu?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Ne. Spíš to znamená to, že vlastně jak jsme si, jak jsem byli relativně zvyklí, že jsme schopni do určité míry predikovat a mít jistý interval toho, kde se budeme pohybovat, tak vlastně teďka ten interval je tak široký, že nám nedává relevantní informace. A z tohoto pohledu vlastně ta situace je nová, protože, protože vlastně byli jsme zvyklí na to, že máme celkem dobré modely, které nám krátkodobě fungují. A najednou vlastně ekonomové zjistili, že to nefunguje. Nebo i politici. Že vlastně ta nejistota je mnohem větší a musí se naučit s tou nejistotou pracovat. Čili ono to je vlastně trošku něco, něco nového. Abych trošku tady byl i takový zábavnější, tak bych zmínil to, že ekonomové, když ty modely počítají, tak jim nikdo nedovolí udělat experiment. Pokud v biologii nebo v medicíně testujete novou látku, tak máte přesně dobře definovaný experiment, vyberete si krysy, kterým je naočkujete, ty, které

ne a pak, pak to porovnáváte. Ale tohlecto jde vlastně ve společenských vědách dělat velmi špatně a v ekonomii, kdybych řekl, že stát rozdělím na dvě poloviny, a přičemž v jednom budu aplikovat jednu politiku a v druhém jinou politiku, tak to samozřejmě neprojde. A proto i to tempo, jakým vlastně my získáváme informace o tom, jak ta ekonomika se mění, nebo jakým způsobem i některé věci v ní fungují, je mnohem pomalejší než v jiných vědách.

Petr HARTMAN, moderátor

V této souvislosti tedy, k čemu je dobré předpovídat budoucnost, když stejně nevychází? A jak moc to komplikuje život nejenom ekonomům, ale pak fungování té celé společnosti?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, určitě ekonomům to komplikuje život hodně, protože se stávají méně důvěryhodnými na první pohled. Nicméně každý musíme mít nějaký názor na to, co se bude odehrávat. A je v podstatě jedno, jestli v tuhle chvíli odhadneme pokles HDP na minus 2 nebo minus 2,5. Podstatné je alespoň odhadnout dobře směr, jakým se bude ekonomika ubírat. A které rizikové oblasti v té ekonomice konkrétně jsou. Jestli před námi není nějaký zásadní problém, který by mohl vést třeba k bankrotům v řadě velkých firem, což by samozřejmě tu ekonomiku ohrozilo ještě víc. Takže v tuhle chvíli podle mě nejde ani tak o ta úplně super přesná čísla, protože ty jsou stejně obecně nepřesná. Ale spíše o to odhadnout, kde se nacházíme a co je třeba udělat a před čím je třeba být i ostražitý.

Petr HARTMAN, moderátor

Když to tedy zjednoduším, tak vidět do budoucna je důležité z toho důvodu, aby stát si mohl nějak naplánovat to, jak bude hospodařit, aby firmy si mohly připravit nějaký strategický plán rozvoje, nebo svého fungování a tak dále?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Je to v podstatě i, já bych tedy řekl, součást jistého konkurenčního boje. Protože ten, komu se podaří nějakým způsobem se lépe trefit, nebo má, řekl bych, lepší intuici v tom, kam ta ekonomika půjde, tak získá, tak získá výhodu. A na tom trhu. To je i jeden z těch důvodů, proč, když jaksi ekonomové se často mýlí a zejména v těchto dnech, tak ty banky, které je mají, tak samozřejmě je používají. A to není proto, že by jaksi si myslely, že je to hezké, ale proto je budou mít, ale protože, protože skutečně oni přinášejí užitek, i když se to, i když se to nezdá. Ten vlastník by vlastně neplatil někoho, kdo by mu ten užitek nepřinesl.

Petr HARTMAN, moderátor

Ono v této souvislosti se dost často používá takové omšelé klišé, že to je jako s vojáky, že ti jsou nejlépe připraveni na ty minulé války a jsou velmi překvapeni, jaké pak války je čekají. Znamená to, že v ekonomice je to podobné, že ty zkušenosti z minulosti v době moderní, kdy se vše neustále vyvíjí, nejsou až tak použitelné?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, někdy to tak fungovat může. Nicméně my žijeme v tak dynamické době, že ty minulé zkušenosti jsou nesrovnatelné. V podstatě nikdo z nás nezažil nějakou zásadní hlubokou recesi, která by se mohla přirovnat k té současné. My tady vidíme určitý příklad ze třicátých let, které samozřejmě nikdo z nás nepamatuje. A pak tu máme příklad Japonska let osmdesátých a devadesátých, takže tam určitá zkušenost je. Ale ta je samozřejmě neopakovatelná. Úkolem ekonomů je ty dvě zkušenosti nějakým

způsobem vyhodnotit a vzít si z nich to podstatné a zkusit to srovnat na tu současnost, jestli se náhodou neblížíme k té jedné nebo k té druhé situaci, která v té světové ekonomice už byla.

Petr HARTMAN, moderátor

V této souvislosti ale to znamená, že různé prognózy Mezinárodního měnového fondu, Evropské komise, nebo i z pohledu České republiky, ministerstva financí, centrální banky, je třeba brát s velkou rezervou a že za pár měsíců se může ukázat, že všechno je úplně jinak?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Souhlasím, že ty současné predikce musíme brát s mnohem větší rezervou než, řekněme, když jsme byli v situaci před dvěma lety, kdy to bylo celkem stabilní. A co se týče vlastně těch, nějakých těch pohledů do budoucna, ten největší problém je, že vy vlastně se snažíte vidět věci, o kterých nevíte, jestli nastanou nebo nenastanou. Nebo věci, které mohou nastat s relativně malou pravděpodobností. Když to srovnám se situací před ropným šokem, tak vlastně nikdo si nedokázal představit, že by se vývozci ropy dohodli na tom, že udělají kartel a zvýší ceny. Dokud se to vlastně nestalo, tak nikdo si toto riziko nějakým způsobem neuvědomoval. Nebo kdo si ho uvědomoval, tak to bylo prostě pouze hypotetické riziko a možná na to třeba byla připravená do určité míry armáda, ale to je asi tak všechno. Čili ten problém je, že ty strukturální změny jsou zpravidla reakcí na, řekněme, špatně vyhodnocené možnosti do budoucna, nebo na to, že nastanou situace, které mají velmi malou pravděpodobnost a vy ani nevíte, které to jsou.

Petr HARTMAN, moderátor

No, a tím se znovu dostáváme k tomu, že v současné době je potřeba sázet na intuici a že dva ekonomové, nebo i dva představitelé nějakých významných ekonomických institucí mohou mít naprosto odlišný odhad. A pak se ukáže, že ten jeden může mít pravdu a druhý ne.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, určitě budeme mít odlišný odhad, ale nebude to asi naprosto odlišný odhad. Budou se samozřejmě lišit v detailech, ale celkově asi ten směr ekonomiky a ty zásadní trendy odhadnou docela dobře a oba ...

Petr HARTMAN, moderátor

No a pak se mohou shodnout v tom, že se oba dva mýlili.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

... oba dva stejně. Pak se mohou samozřejmě mýlit oba dva, ale podle mě je lepší mít nějaký názor než vůbec žádný. Což samozřejmě by komplikovalo jak situaci státu z hlediska rozpočtu, tak i samozřejmě situaci firem z hlediska jakýchkoliv úvah o tom, co mají vyrábět a kolik toho mají vyrábět. Vždycky musíme mít nějaký pohled toho, co nás čeká. Takže pořád je lepší mít nějaký názor než žádný.

Petr HARTMAN, moderátor

Ale v této souvislosti by někdo zase mohl oponovat, že když někdo ještě nedávno tvrdil, já nemyslím teď pouze Českou republiku, ale obecně, jak některé hospodářství poroste, že ta krize ho tak nezasáhne, že to nebude tak strašné a nyní naopak se ukazuje, že ten dopad je výrazný téměř všude.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych to ukázal na příkladu vlastně té České republiky. Protože když se hovořilo o tom, že vypukla finanční krize, tak reakce ekonomů byla celkem, celkem normální. K té krizi říkali, ale nám finanční krize nehrozí, k nám prostě, k nám se finanční krize nedostane. Pokud bude problém, tak se k nám dostane přes reálnou ekonomiku. Čili v tomto, v tomto případě bych to viděl jako naprosto správné vyhodnocení toho co, co nastane. Ale ...

Petr HARTMAN, moderátor

Promiňte, že vám skáču do řeči, ale někdo by mohl namítnout, že to nebylo naprosto správné vyhodnocení, že nerenomovaní ekonomové by měli počítat s tím, že když se rozjede, když to takhle řeknu vulgárně, finanční krize, tak že dříve nebo později se musí dotknout ekonomiky, protože se hovoří o tom, že finance jsou krví ekonomiky, že jí hýbou. A když tedy přísun krve bude nedostatečný, tak dříve nebo později ten organismus musí začít trpět.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, tak. Ale ten problém vlastně byl, já tady použiju příměr jednoho svého kolegy novináře, nebo kamaráda, který řekl, že to je jako masokostní moučka. Protože ten problém s tou finanční krizí byl, že banky měly toxická aktiva, ale nikdo nevěděl, kdo je má, kolik jich má a jak přesně to zasáhne. Čili do, čili dokud my vlastně neznáme tu nemoc toho finančního sektoru, tak můžeme velmi špatně usuzovat, jaký bude skutečný dopad na tu reálnou ekonomiku. Čili z tohohle toho hlediska vlastně tam, tam byla nejistota, protože na jednu stranu vy víte, že tam je problém, ale nejste schopen ještě z těch údajů, které jsou k dispozici, nějakým způsobem získat přesnější číslo.

Petr HARTMAN, moderátor

Právě ten nestandardní vznik současných problémů asi přispívá k tomu, že ten vývoj současné ekonomické krize se jen velmi těžko odhaduje. Více už prozradí ekonom Jan Švejnar.

Jan ŠVEJNAR, ekonom

Vnější krize je nestandardní v tom smyslu, že začala ve finančním sektoru a začala způsobem, který je neobvyklý. A sice na základě nových finančních nástrojů, takzvaných derivativů, které byly vyvinuty za posledních 15, řekněme, let. A které nafoukly finanční sektor způsobem, který neexistoval předtím. A který má obrovské dopady nyní. Například každý slyšel o firmě AIG, vlastně pojišťovně, která funguje velmi dobře, ale která založila malou pobočku v Londýně. A ta pobočka pod nedostatečným dozorem vytvořila řadu pojistek, právě finančního typu, které způsobují tak velké ztráty, že převyšují celé jmění mateřské společnosti. To je právě ta neobvyklá situace, do které se dostalo mnoho finančních institucí, největších bank na světě. A to způsobuje dopad do zbytku ekonomiky, národního a celosvětového hospodářství, který je právě neobvyklý a velice silný. No, a ta recese se nyní šíří tím, že vlastně z finančního sektoru ta nákaza se dostala do zbytku světové ekonomiky, ta zažívá pokles, který se potom odráží zpátky ve finančních institucích tím, že jednotlivci a podniky nejsou schopny splácet úvěry. Tím se finanční instituce, banky a další finanční instituce stávají ještě obezřetnějšími, půjčují ještě méně. To zase způsobuje další pokles ve zbytku ekonomiky. No, a tím máme tu spirálu, která se žene směrem dolů. A je poháněna právě tou nákazou z finančního sektoru a stále ještě ten finanční sektor sám o sobě není dostatečně ozdraven. Čili my vidíme, že stále ještě ta nákaza pokračuje dál a z toho důvodu nejsme schopni odhadnout, jaká bude hloubka a délka té celkové krize. V každé situaci nakonec narazíme na dno a budeme stoupat, takže v tom můžeme být optimisti. Akorát, že nevíme přesně, kdy to bude.

Petr HARTMAN, moderátor

Tolik ekonom Jan Švejnar. On už také hovořil o tom, že v každé situaci narazíme na dno, akorát nevíme, kdy to bude. A já se tedy vracím k tomu, co už zaznělo v úvodu, že dno, dejme tomu, u propasti si člověk velmi dobře dokáže představit, kdežto dno ekonomické krize si nikdo představit nedokáže. Možná, že laik si řekne, tak dno může být takové, že všechno naprosto zkolabuje, že nic nebude fungovat a pak už skutečně budeme na dně. Jak to tedy je s tím dnem hospodářské krize, o kterém se neustále hovoří? Každý operuje s tímto termínem, ale málokdo asi si pod tím dovede představit něco konkrétního. Lubomír Lízal.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych v podstatě to ilustroval trošku zeširoka. Totiž, že když se na tu krizi podíváme, tak ona vznikla z důvodu žití na dluh. A v podstatě domácnosti, zejména v Americe a potom se to ale dostalo i do dalších zemí, si začaly půjčovat na ceny nemovitostí, které šly nahoru. A tam já vidím vlastně jakoby to dno, ke kterému se můžeme nějakým způsobem vrátit. Protože de facto ten rychlý hospodářský růst byl tažen, řekněme, tím, že jsme si půjčovali na věci, o kterých jsme si mysleli, že mají vyšší hodnotu, než ve skutečnosti se ukazuje, že mají. To znamená, že to dno v podstatě vyplývá z toho, aby se ty ceny srovnaly. Čili v podstatě třeba jsme si mysleli, že jsme o 10 procent bohatší než ve skutečnosti jsme. To znamená, že naše bohatství je ve skutečnosti i 10 procent nižší, čili tam já vidím to dno.

Petr HARTMAN, moderátor

Ale jak se to pozná?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych to třeba ilustroval na České republice. Tak tam bylo vidět, že v roce 2007 ceny nemovitostí rostly velmi rychle. To je přesně jakoby ta ukázka toho, kdy, a tam začal fungovat ten fenomén toho myslíme si, že jsme bohatší a jaksi ceny jdou nahoru a půjčujeme si víc. Tam bych viděl, že třeba ta reálná hladina je právě před tím zlomem.

Petr HARTMAN, moderátor

Z toho by se dalo tedy usuzovat, že by lidé měli sledovat ceny nemovitostí a pokud budou na nějaké úrovni, ale znovu se ptám na jaké, tak by si mohli říct, tak to nejhorší už máme za sebou. Zdá se, že to je skutečně velmi složité. Co si myslí Petr Dufek o tom, jak se pozná dno té světové krize? Protože už jsme opakovaně byli ujišťováni některými politiky, nebo dokonce ekonomy o tom, že dno se blíží, nebo na dno už jsme narazili a už bude jenom líp, nebo za chvíli se přiblížíme světlu na konci tunelu. Jak konec tunelu, neboli dno ekonomiky vypadá?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, jak vypadá dno ekonomiky, to je dost těžká otázka, protože se bavíme docela o imaginární věci. Dno ekonomiky poznáme tehdy, až ekonomika už přestane dále padat. Až se její pád stabilizuje. To si myslím, že bude asi markantní a můžeme si být jisti, že se to dozvíme se zpožděním. Rozhodně ne předem. Já myslím, že to je něco podobného jak Alan Greenspan říkal, kdy se pozná bublina, tedy přesně to obráceně tomu dnu. Kdy se pozná bublina na trhu nemovitostí? No, teprve tehdy, až splaskne. A to mě, ve mně vždycky vyvolá ten příklad třeba Irska, kde někteří ekonomové předpokládali, že dojde ke splasknutí cen nemovitostí, že už jsou opravdu hodně vysoko. Ale ony 20 let rostly. V situaci, kdy nám ceny nemovitostí 20 let permanentně, pořád rostou, tak může se vyskytnout ekonom, který bude říkat a už jsou hodně vysoko, už by to mohlo splasknout. A on třeba 15 let nebude mít pravdu a pak k tomu dojde. Takže to je podobné i s tím dnem. Já myslím, že nemá

moc smysl si říct, jestli to bude v půlce června nebo na začátku srpna, protože to je stejně v podstatě jedno. Ale jde o to, že dnu se určitě blížíme. Na tom se shodneme úplně všichni. Už jenom z čistě časového hlediska. A teď už se budeme lišit jenom v tom názoru, jestli se ho dočkáme třeba v polovině letošního roku, anebo na konci.

Petr HARTMAN, moderátor

Já jsem právě nemyslel ten termín, o tom skutečně je zbytečné spekulovat. Ale spíše, co to to dno znamená. Je vidět, že asi je to velmi imaginární pojem a že si pod ním lze představit různé věci. Někdo může hovořit o tom, že to bude určité dno z pohledu úrovně hrubého domácího produktu, že ty ekonomiky budou v záporných číslech na nějaké úrovni a že tam se bude říkat, tak třeba to je dno ...

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Ale dál už nebudou padat. To je podstatné.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych totiž strašně nerad, abysme tady třeba použili slovo záporné číslo. Protože tím si každý představí něco, co je ještě pod tím dnem. Ale musíme se na to dívat trošku z té, z toho ekonomického hlediska. Právě proto se ...

Petr HARTMAN, moderátor

No, tak je to jako dno propasti ...

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
... právě proto jsem hovořil o tom bohatství, protože to je to, co nás zajímá. Nás vlastně zajímá na tom, jak, jak dobře na tom jsme a to HDP je stejně jenom jakási berlička toho, abysme určovali, jak dobře se lidé mají. My víme, že prostě je to nějakým způsobem korelované to, jak dobře se lidé mají s vývojem ekonomiky. Ale každý má trošku jiná očekávání. Někdo, někdo dává přednost a, a řekněme, věcem, které jsou krátkodobé, někdo raději má, řekněme, nějaký, dlouhodobou jistotu. Ale víceméně ekonomové věří a pracují s tím, že vlastně takové to, takové to společenské povědomí o tom, jak dobře se máme, nějakým způsobem korelováno s tou ekonomikou. Takže proto já bych nepoužíval negativní čísla. Spíš bych se na to díval tak, z hlediska toho, no, tak jestliže teďka poklesne ekonomika o 3 procenta, tak to vlastně znamená, že jsme se vrátili o, maximálně o rok zpět. Což není zas tak zlé, jako když se nad tím zamyslíme. Rozhodně nehovoříme třeba o tom, že bysme se vrátili 20 let momentálně zpět. Zase na druhou stranu, když potom se podíváme na to, jak rychle jsme rostli, tak pokles o 3 procenta, když předtím jsme rostli 6 procent za rok, to je prostě jenom půl roku, to není zas tak zlé. Čili z tohohle toho hlediska ...

Petr HARTMAN, moderátor

Takže zase nejsme na dně.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Přesně tak. Ale to, to dno samozřejmě, to se bohužel pozná až v okamžiku, kdy začneme růst. Tak tehdy řekneme, a, tam bylo to dno, už jsme dávno za ním. V tom měl tedy kolega Dufek pravdu. Nicméně z, z dnešního pohledu my věříme, že to dno už je relativně blízko právě proto, že už nedochází, bych řekl, k těm revizím a prognóz výrazně směrem dolů. A že už ty prognózy víceméně

nějakým způsobem konvertují. Takže jakoby ti ekonomové mají trošku už jistotu v tom, že patrně se to nebude dále zhoršovat, že už tam nejsou nějaká další překvapení.

Petr HARTMAN, moderátor

Kdybych se na to ještě podíval z pohledu člověka, tak samozřejmě ten si může říct, jsem na dně, například v situaci, kdy nemá na to, aby zaplatil základní životní potřeby, jako je bydlení, jídlo, ošacení, neob zdravotní péče a tak dál. Napůjčoval si, kde se dá a nemůže ty dluhy splácet, už mu nikdo nepůjčí. A pak si řekne, jsem na dně. Z hlediska i některých firem to lze také pochopit, protože tam také mohou dojít k bankrotu, že zkrátka zkrachují. Ale z pohledu právě ekonomiky skutečně asi se nějak takto to dno určit nedá?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Jak jsem říkal. Je to imaginární, každý si pod tím představíme něco trochu jiného. Já třeba něco víc statisticky, pan kolega Lízal se na to podívá ze širšího pohledu, takže jestli chcete slyšet, co to je dno jednou větou, která by to vystihla, aby to všichni pochopili, tak si myslím, že takovou větu asi nenajdem.

Petr HARTMAN, moderátor

Podíváme-li se do minulosti, dá se uvést nějaký příklad toho, jak tedy ta ekonomika se pohybovala při nějakých problémech, že skutečně dosáhla dna a zpětně pak to dno bylo vyhodnoceno? Lze určit nějaké obecné znaky, z kterých by šlo alespoň trošku odhadnout, kdy se to dno blíží nebo podobně? Petře Dufku.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, já se pořád na to dívám hlavně statisticky. Jak roste nebo klesá výroba a takovou určitou zkušenost tady máme z konce devadesátých let. Konkrétně rok 98, 99, kdy ekonomika na chvíli vstoupila do recese. A tam bylo vidět právě to dno statisticky, kdy ekonomika klesala, pak už přestala klesat, byla tedy s tím záporným číslem, jak nemáme říkat, a nakonec začala opět růst. Nicméně já se dívám na ta čísla hodně relativně, protože já si pamatuju revize právě hrubého domácího produktu, ty úpravy čísel a zpočátku to dno vypadalo podstatně hůř, než když se na něj podíváme z dnešního pohledu. Z dnešního pohledu po těch zrevidovaných číslech, nebo xkrát zrevidovaných číslech, to nakonec vypadá, že ta recese byla velmi krátká a velmi mělká. Ta se vůbec nedá srovnávat s tou recesí, kterou zažíváme nejspíše v letošním roce. Ta letošní je podstatně delší a bude i hlubší.

Petr HARTMAN, moderátor

Podle Lubomíra Lízala, může se stát, že s odstupem doby se na to, co dnes světové hospodářství prožívá, podíváme také tak, že si řekneme, tenkrát to bylo zbytečně dramatizované, problémy tam byly, ale nebylo to zdaleka tak strašné, jak to bylo medializováno.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych tomu i dokonce věřil, protože když se podíváme třeba na dobu pádu komunismu, tak tehdy vlastně ty ekonomiky východního bloku zažívaly pády během několika let o 25, 30 i o 50 procent. To byl skutečný náraz. Teďka, jestliže se bavíme o 3, 4, no, ano, určitě v těch, když jsme brali ty čísla ze socialismu, tak to byla trošku pseudočísla, nicméně tam je ukázka toho, jak velký náraz už třeba máme za sebou a řada lidí na to ani nevzpomíná nějakým způsobem příliš negativně. Protože ta perspektiva, která následovala potom, byla podstatně lepší.

Petr HARTMAN, moderátor

Mě napadá také ještě jedna věc. Byli jsme svědky v historii krachu nejrůznějších států. Tam se asi dá říci, že ta daná ekonomika dané země byla skutečně na dně, když stát zkrachuje.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

To už je docela, bych řekl, přenesený pojem být na dně jako ve smyslu nemít peníze, že jo. Ale u té ekonomiky je to přece jenom někde trošičku jinde. Takže já bych to nemíchal příliš dohromady. Samozřejmě v situaci, kdy zbankrotuje stát, může nastat právě recese a nalezení toho dna ekonomiky. Ale samozřejmě nemusí automaticky. Pro mě je být na dně z hlediska státu, jako zbankrotovat už je jako něco trochu jiného.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych to ilustroval trošku, abysme se na to podívali i jinak. Třeba ten, jak tady někdo zmínil Japonsko. Tam vlastně, když ta ekonomika dosáhla dna, tak najednou politici se zaradovali, měli napůjčováno obrovské množství peněz a řekli si, tak teďka, když už jsme dosáhli toho dna, ekonomika poroste, tak rychle začali zvyšovat daně a tak dál. Čímž se dostali do stavu najednou, že na tom dně zůstali. Čili to nebezpečí já ani tak nevnímám v tom, že někdy dosáhneme dna. Já to nebezpečí vnímám tak, že my toho dna dosáhneme a zůstaneme tam. A to je mnohem větší problém, než že budeme chvilku klesat a pak zase půjdeme nahoru.

Petr HARTMAN, moderátor

A v této souvislosti jsem si vzpomněl na jiné diskuse, které se týkají současné krize. Týkají se také dna, a to jsou různé křivky, jak se ta ekonomika může vyvíjet. Pokud si pamatuji, tak uvedu dva typické příklady. Jeden je graf typu V, to znamená, že ta ekonomika rychle spadne na dno a rychle se odrazí nahoru. Druhý je zas typu L, to znamená, že ekonomika rychle spadne dolů, ale na tom dně bude strašně dlouho. Dá se v současné době alespoň odhadnout toto? Zda se to blíží nějaké té křivce, to, co se děje ve světovém hospodářství, nebo opět je to spíše věštění z křišťálové koule a musíme si počkat zpětně?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych řekl, já bych, já bych, já bych na to odpověděl jedním slovem, nedá. A zároveň bych řekl i proč. Protože to, jak ta situace bude vypadat, hodně závisí na tom, jaké budou ekonomické politiky jednotlivých států. A my v podstatě nevíme, jestli oni se zachovají tak, jako se zachovali ti Japonci, kteří v okamžiku, kdy tam spadli, tak zvolili takovou politiku, která je tam udržela. Nebo zda to bude, řekněme, ten americký přístup, kde zpravidla ta ekonomika, řekněme, má krátký pád a pak zase růst.

Petr HARTMAN, moderátor

No, ale v současné době se vlády všude na světě snaží nějak čelit těm negativním dopadům. Nedá se z toho nic vypozorovat z pohledu toho, jak tedy se rychle od dna odrazíme, nebo zda se po něm budeme chvíli ploužit?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Já myslím, že právě to se ani zatím nedá. Protože řadu opatření, které ty vlády přijaly, tak samozřejmě směřují k tomu rychlému odražení se. Jako je třeba ozdravování amerického finančního sektoru. Ale pak jsou tady kroky, které příliš k tomu odrazu nepomůžou. A to je třeba šrotovné. A samozřejmě každý budeme mít možná jiný názor na to, k čemu je takový krok dobrý, že on na jedné straně sice

krátkodobě té ekonomice pomůže, ale z hlediska třeba jednoho roku už ji spíše, tu situaci, komplikuje. Protože nikdo neví třeba, jestli nedojde k dalšímu pádu výroby v situaci, až šrotovné skončí. A v tu chvíli můžete být právě v té situaci toho L, kdy jste si na chvíli sice pomohl, ale za ten rok, až to skončí toto opatření, tak se ta ekonomika zase vrátí k tomu pomyslnému dnu. Takže ta opatření jsou různá. A i když vypadají impozantně co do čísel, kolik to stojí a státy se budou předhánět, kdo dá víc, tak se to samo o sobě vůbec nezaručuje ten odpich k lepšímu.

Petr HARTMAN, moderátor

Nedá se tedy odhadnout z toho, co se děje?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Ne, ne, ne. Ale já bych tady dokonce se zastavil u jednoho momentu, protože kolega tady říkal, kolik to stojí, že to jsou impresivní čísla. A to je další problém vlastně ekonomických politik. Protože politiky zajímá, kolik to stojí, ne jaký to má efekt dlouhodobý. Čili my jsme v situaci, kdy třeba měříme jaksi efektivitu šrotovného, kolik se za to dá peněz, ale to je přece nesmysl. A my bysme se měli ptát, zda to dlouhodobě té ekonomice pomůže. A v podstatě my už víme, že ne, že to je prostě krátkodobé opatření. A dokonce víme, že ty současné kroky často jsou nahrazování privátních dluhů dluhy veřejnými. A jaksi tím, že jeden typ jednoho dluhu vyměním za typ jiného dluhu neznamená, že jsem snížil zadluženost té ekonomiky a odstranil ten prvotní problém, který tam byl. Protože prvotním problémem v ekonomice bylo přílišné zadlužení a ztráta důvěry schopnosti tyto dluhy zaplatit.

Petr HARTMAN, moderátor

A tím jsme u toho, že ten problém přílišného zadlužení se v současné době příliš neřeší, když to takhle řeknu.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
No, protože to není problém aktuální, že jo. Ten problém může začít trápit jednotlivé ekonomiky třeba za rok, za dva, za tři. A v tuhle chvíli je spíše v zájmu politiků ukázat, jaký velký balík připravili, aby pomohli ekonomice, aby ji vzpružili včas. O to, o tom to vlastně ta diskuse je. O těch krátkodobých a dlouhodobých cílech. Nečekal bych od toho nic víc. Já se dokonce obávám, že čím větší balík peněz se připraví, tím více se podřízne pod ekonomikou větev. Protože každé to opatření, které se přijímá, něco stojí. A většinou se vlastně financuje dluhem. A ve skutečnosti v některých zemích už dochází k tomu, že ty dluhy jsou čím dál tím dražší. Tedy že i státy platí čím dál tím větší úroky na tyto dluhy. Což automaticky znamená, že se nakonec prodražují i úvěry firmám a dokonce i úvěry domácnostem. Ty hypotéky. Takže nakonec to všichni zaplatí ne jednou, ale dvakrát.

Petr HARTMAN, moderátor

Znamená to tedy, že si připravujeme živnou půdu pro to, abychom skutečně za několik let mohli s odstupem na tyto problémy se dívat tak, že byly malicherné z pohledu toho, co nás pak může potkat?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

No, to určitě, protože víceméně my se zadlužujeme na to, abysme teďka třeba na jeden rok, aby ta ekonomika tolik neklesla. Ale nicméně problém je v tom, že zadlužujeme další generace na dlouhou dobu. A my máme i fůru jiných dluhů než ty, které jsou vidět. My máme implicitní dluh v důchodovém systému. A ten taky někdo bude muset zaplatit. Nebo bude se muset nějak vyřešit. A tohlecto všechno, vlastně tyhlecty, tyhlecty momenty, kdy vlády utrácí peníze vlastně vedou k tomu, že si zavírají možnost řešit jiný typ problému tím, že si půjčí.

Petr HARTMAN, moderátor

Ono se říká, že člověk by se měl poučit z chyb, aby je neopakoval. Ale někteří renomovaní ekonomové tvrdí, že pokud ty velké krize, to znamená Velká hospodářská krize třicátých let a ta současná mají něco společného, takže jsou svým způsobem důsledkem právě neúnosného růstů spotřebitelských dluhů, tedy zadlužení. A zdá se, že v tom se tedy nic nemění. Jak je to možné, že tedy ta historie se takto opakuje, že lidé jsou nepoučitelní a že když hovoříme o tom, co se v současné době děje, tak se zadělává na to, aby se to zopakovalo ještě v daleko větších rozměrech.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
No, jaksi jak platí, že z historie máme jediné poučení, totiž, že se z ní nedokážeme poučit, tak možná tím to bude.

Petr HARTMAN, moderátor

Když hovoříme o dnu ekonomické krize, tak někteří ekonomové tvrdí, že to odražení ode dna bude pravděpodobnější v momentu, kdy se ozdraví americký finanční systém. Myslíte si, že už v této oblasti se dá hovořit o tom, že všichni ti kostlivci ze skříní vypadali a že už tam nedojde k nějakému mimořádnému překvapení a že tedy tato část začne fungovat a pak postupně se rozběhne to ostatní? Petře Dufku.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak, je to pravděpodobné, že už to nejhorší má americký finanční systém za sebou. Nicméně ve čtvrtek se dozvíme výsledky stres testu a vlastně ze kterých vyplyne kapitálová potřeba pro 19 největších bank v Americe. Následně pokud budou potřeba kapitalizovat, tak následně půjde o to, jestli ty banky budou ochotný úvěrovat ekonomiku. A tím nemyslím kupovat státní cenné papíry tak, jako to dělají nyní. Ale jestli budou ochotný úvěrovat firmy a domácnosti, kteří si to samozřejmě, jakoby "zaslouží". Takové ty méně rizikové klienty. Protože já se obávám, toho co se může stát, co se občas stává v historii, je to, že v situaci vyšších rizik se banky začínají více orientovat právě na státní dluhopisy a nakonec vlastně tyto státní dluhopisy vytlačují úvěry podnikům. Ať chceme nebo nechceme, tak evropská i americká ekonomika je bytostně závislá na úvěrech. Financování úvěry hraje dominantní roli v podnikové sféře. A bez těch úvěrů se ty podniky vlastně nehnou z místa.

Petr HARTMAN, moderátor

A když se dozvíme, jak na tom jsou tedy americké banky, možná ve skutečnosti, protože stále nikdo si nedokáže troufnout tvrdit, že i po tom stres testu už bude naprosto čistý stůl. A tak se může stát, že opět budeme svědky přehodnocování těch prognóz, že pak můžeme zase zjistit, že ty propady budou ještě hlubší než se nyní očekávalo.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Může se to stát, nicméně já už bych to neviděl jako příliš pravděpodobné. Čistě z hlediska toho, že ten, že jeden z těch rysů toho problému, který tam byl, tak byl navázaný právě na trh s nemovitostmi, kdy vlastně ty podni..., kdy vlastně ty banky, když vytvářely různé další produkty a tak dál, tak měly to, čemu říkaly takové, takovou tu nejhorší situací bylo, že v nejhorší situaci tam máme ty nemovitosti, které nějakým způsobem rostou. Čili to byla vlastně taková ta jejich, jejich, řekl bych, linie poslední obrany. A ukázalo se, že vlastně tam byl ten problém. Že v podstatě ten problém byl v tom, na co to všechno bylo navázáno. A v okamžiku, kdy je vyřešená tato část, tak bych řekl, že už ta pravděpodobnost toho, že tam najdeme ještě jeden takovýhle podobný problém, je mnohem nižší.

Petr HARTMAN, moderátor

Znamená to tedy, že by se ty prognózy nemusely zhoršit?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Já myslím, že už jsou tak špatné, že už pomalu není kam zhoršovat.

Petr HARTMAN, moderátor

Takže se blížíme ke dnu?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Ano, určitě.

Petr HARTMAN, moderátor

V této souvislosti se objevují i nejrůznější údaje. A docela mě zaujalo to, že když se hovoří o Evropské unii, tak samozřejmě se hovoří o tom, jak ty ekonomiky na tom budou špatně, že na tom budou špatně minimálně letos, ale spíše ještě i v průběhu příštího roku. A objevuje se to, že jediným místem Evropské unie, kterému se problémy vyhnou, minimálně v letošním roce, je Kypr. Jak je to možné? Samozřejmě, je to ostrov, tak by se dalo říci, že je nějak izolovaný, ale je v rámci Evropské unie. A proč podle vašeho názoru zrovna Kypr bude ta světlá výjimka v Evropské unii, které by se ty problémy měly vyhnout?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Já se přihlásím o slovo a řeknu, že nevím. Protože to opravdu tak trochu ty prognózy znám i ty minulé a pamatuju si, že v minulé prognóze nejlépe vyšlo Slovensko. A byla spousta otázek, jak to, že Slovensku se vyhne ekonomická recese, jak to, že předpokládala tenkrát ještě Evropská komise, že Slovensko poroste o nějaký 2,7 procenta, jestli se nemýlím, když slovenská ekonomika je dvakrát závislejší na automobilovém průmyslu než česká? Tak jsem v té době říkal, no, to fakt nevím. A nevím, proč zrovna nyní je vítězem této pomyslné soutěže Kypr.

Petr HARTMAN, moderátor

Je to tedy pomyslná soutěž, ale proč tyto údaje jsou zveřejňovány?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Jsou zveřejňovány proto, že prostě od Evropské komise se očekává nějaké slovo, jak si myslí, že ta ekonomika bude fungovat v jednotlivých státech. A nějakým způsobem samozřejmě na to, na to jsou případně navázány, navázány další věci v evropské politice, samozřejmě. Ale nicméně já bych tady zmínil i to, že často ty prognózy totiž se zaobírají hlavně velkými zeměmi a ty malé země jsou víceméně brány tak trošku jako, jako přívažek. Protože, protože to, jestli Slovensko poroste nebo ne, nebo jestli bude klesat, jak se ukazuje, není v rámci celé Evropské unie to je statistická chyba. A čili z tohohle toho pohledu vlastně to vnímám tak, že tyhle prognózy se stejně, pokud jsou udělány, tak se soustřeďují na ty velké země, které mají tu skutečnou váhu v té ekonomice. A ten zbytek, to vám prostě nějak vyjde a moc nad tím nepřemýšlíte v rámci, když bych měl odhadovat situaci Evropské komise, takhle bych se na to i díval. A ono to bylo vidět i vlastně na těch prognózách, jak se, jak jsem zmiňoval už Mezinárodního měnového fondu, který na jednu stranu předpokládal, že naše ekonomika poklesne o 3,5 procenta. Ale také zároveň předpokládal, že se nám sníží nezaměstnanost. Což jaksi,

když se na to podívám selským rozumem, tak zjistím, že to je špatně. Ale, ale nedokážu říct, co z toho je špatně, protože já nevím, jak ten jejich model pracuje. Ale prostě když se na to podíváte, tak víte, že tyhlety čísla prostě nejdou dohromady.

Petr HARTMAN, moderátor

No, a tím se znovu dostáváme k tomu, že některé prognózy, některé statistiky nemají příliš vypovídací hodnotu. A může to být spíše tak, že někteří úředníci prostě, aby si udrželi práci, tak produkují nejrůznější materiály a jsou svým způsobem k ničemu. Maximálně se hodí jako palcové titulky do novin, dovedu si dobře představit být politikem na Kypru, tak okamžitě se toho chytím a hned všude vyhlašuju, že tedy ...

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Chtěl byste být opozičním politikem?

Petr HARTMAN, moderátor

No, to jsem zapomněl upřesnit. Vládním politikem a hned bych hlásal do světa, jak to skvěle dělám a jak tedy Kypr si povede skvěle. A přitom to vůbec nemusí být pravda.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Je to tak. Koneckonců ten problém je i v tom, že politici mají ten krátkodobý časový horizont, který je v podstatě dán jejich volebním obdobím a řada těch problémů je dlouhodobého charakteru. To znamená, že oni mají vždycky zájem krátkodobý. A ten dlouhodobý se začíná řešit až v okamžiku krize. To se ukazuje i, když se podíváme vlastně na různé reformy po celém světě, když se dělaly, tak vlastně zjistíte, že ekonomické reformy se dělaly pouze ve dvou případech. Buďto, že ta země, nebo ta společnost se dostala do nějaké velké krize, ať už hodnotové nebo ekonomické, v tom ...

Petr HARTMAN, moderátor

Nebo do obou.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

... okamžiku, přesně tak, a v tom okamžiku oni byli schopni a ochotni vlastně přijmout to, že má být nějaká změna. Což je jeden z modelů. A ten druhý model bylo, že měl nějaký cíl, který byl dostatečně hodnotný k tomu, aby se k tomu upnuli. A tímto cílem třeba byl vstup do Evropské unie. To bylo hodně třeba ve východní Evropě, kdy vlastně ty země dělají reformy, aby se dostaly do Evropské unie. Evropská měnová unie, to už není ten cíl. To jako, to, na to už nikoho nenatáhnete. Čili je to z tohoto hlediska vlastně jako trošku pesimistické, protože ty dlouhodobé problémy se řeší a v okamžiku, kdy je jasné, že bez nich to nepůjde a ta společnost se dostává do problémů.

Petr HARTMAN, moderátor

Kdybychom tedy měli z té krize něco vytěžit pozitivního, zdá se, že by ty různé ekonomické modely, o kterých jsme hovořili, mohly být pozměněny na základě těchto zkušeností tak, aby ty propočty do budoucna se dělaly o něco přesněji? I když samozřejmě zase nelze vyloučit, že pak nás něco překvapí, s čím nikdo nepočítá, objeví se něco, co nebylo.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Tak, určitě, ta realita se mění a ty modely musí reflektovat tu změnu. Ale poté, co se světová ekonomika odpíchne od toho pomyslného dna, tak pomalu přijdou na řadu zase ty původní modely, které v časech méně turbulentních dokážou docela dobře tu budoucnost odhadovat.

Petr HARTMAN, moderátor

Takže znamená to tedy, že v těch dobách takzvaně normálních se lze spoléhat na ty propočty a neobjevovaly by se takové nepřesné a rozporuplné údaje?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Ano, je to přesně tak, protože v dobách, v dobách normálních vlastně nám platí to, že ty změny parametrů v těch modelech jsou relativně malé, že tam ty strukturální změny jsou pozvolné, a proto ty modely pracují dobře. A ty změny, velké změny jsou pouze v okamžicích krizí, nebo nějakých společenských otřesů. A to vám žádný model nedokáže říct. Žádný model vám nedokáže říct, kdy přijde společenský otřes. Kdybych to přirovnal, my víme, že na nás může spadnout velký meteorit, ale v těch hospodářských prognózách my s tím nemůžeme pracovat. Protože dokud nespadne, tak s tím nemůžeme nic dělat.

Petr HARTMAN, moderátor

A z pohledu České republiky se tedy nedá příliš hovořit o tom světle na konci tunelu, kdy tedy se Česká republika odrazí ode dna, kdy bude lépe, zda to bude příští rok nebo v roce 2011 nebo ještě později?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Tak, já si dovolím odhad vlastní. Já řeknu, že Česká republika, nebo česká ekonomika se na to dno dostane ještě letos a pomalu se od něj odrazí. A ta druhá otázka, kterou jste říkal, jestli se budeme mít lépe, tady si myslím, že můžeme zmínit trh práce. A ten bude reagovat s velkým zpožděním. Je, je docela běžné, že v České republice ještě nějaký čas poroste nezaměstnanost, ale je to dokonce pravděpodobné, že i celý příští rok poroste nezaměstnanost. I když se ekonomika začne vzpamatovávat a začne růst, ale ten růst nebude dostatečně silný na to, aby vygeneroval znovu těch 200 tisíc minimálně pracovních míst, které v mezičase zmizí.

Petr HARTMAN, moderátor

Znamená to, že lidé budou mít problém nalézt práci i když pracovat budou chtít?

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tady bych, s tím bych jednoznačně souhlasil, i vlastně s celou tou prognózou, protože to je to, jak to momentálně se nám jeví.

Petr HARTMAN, moderátor

A co se s tím dá dělat tedy? Protože lidé asi nebudou chtít jen tak setrvat na nějakých dávkách nebo podobně, budou mít zájem, aby práci získali a práce nebude. Existuje nějaký recept, když se dá s tím počítat, co se stane, aby se to nějak zmírnilo, nebo ...

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Tak, myslím, že těžko hledat nějaký univerzální recept. Spíš si myslím, že můžem najít, to co se dělat s tím nedá. A to jsou ta různá stimulační opatření krátkodobého charakteru, která ve skutečnosti přijdou, odezní, vyšumí, skončí a ekonomika se vrátí tam, kde byla. Takže takové ty krátkodobé povzbuzující opatření na straně poptávky, si myslím, že ekonomice příliš nepomohou.

Petr HARTMAN, moderátor

Když hovoříme o chmurných časech, které nás tedy ještě čekají, alespoň z pohledu nezaměstnanosti, tak samozřejmě nevím, nakolik jsou přesná čísla, protože v dnešní době skutečně je třeba brát všechno s rezervou. Ale tvrdí se, že ve Spojených státech amerických došlo od začátku té krize, která se datuje zhruba do roku 2007, k zániku asi 5 milionů pracovních příležitostí. Samozřejmě v těch amerických poměrech to je něco jiného než v českých. Dá se to nějak poměřit, zda třeba ta pracovní místa ve Spojených státech amerických ubývají rapidně rychleji a více než v České republice?

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Ano, v podstatě ten rozdíl je daný tím nastavením trhu práce jako takovým. Protože americký trh práce je velmi flexibilní, tam vlastně není problém v okamžiku, kdy zjistíte, že nemáte zakázky jako firma, tak prostě zaměstnance propouštíte. Zase na druhou stranu, když vám zakázka přijde, tak je okamžitě naberete. V Evropě tím, že vlastně máme vyšší ochranu zaměstnanců, tak ty firmy pracují se zpožděním. Oni se snaží nějakým způsobem fungovat s tím, co mají a zaměstnance přibírají pouze v okamžiku, kdy už vědí, že prostě to jinak řešit nejde. Zase ten důvod je ten, protože v okamžiku, kdy dojde k poklesu poptávky, tak mají problém nějakým způsobem se restrukturalizovat. Čili z tohoto pohledu, z tohoto pohledu ano, ve Spojených státech vlastně tyhlecty pohyby jsou mnohem větší a rychlejší. Právě proto, že ta ekonomika je takto nastavena na to fungování na tom trhu práce.

Petr HARTMAN, moderátor

Petr Dufek.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Tak já si dovolím ještě jedno srovnání Česka se západní Evropou. Ono v podstatě ty poslední pohyby na trhu práce ukazují, že český pracovní trh je neuvěřitelně flexibilnější než jakýkoliv pracovní trh na západ od našich hranic. Rychlost, s jakou se tady najímají zaměstnanci v dobách dobrých, stejně tak rychlost, s jakou se propouštějí, je nesrovnatelná třeba s německou ekonomikou. Takže ona ta flexibilita je asi země do země. My jsme podle mě třeba v porovnání s německým trhem práce neuvěřitelně flexibilní země.

Petr HARTMAN, moderátor

Tak aspoň několik potěšujících zpráv na závěr. Z toho srovnání, že sice na tom nejsme úplně nejlépe, ale jsou země, které jsou na tom ještě hůře, nebo výrazně hůře. Úplně na závěr stručně jedou větou. Když jsme hovořili o problémech světové ekonomiky i české ekonomiky, o tom, že tedy velmi těžko se pozná, kdy je to dno, o tom se dá hovořit až s odstupem, tak co tedy dělat v současné době, aby případně pokud dna bude dosaženo, abychom se rychle odrazili? Ono se to dá zjednodušit na stimulovat ekonomiku, šetřit, nebo nedělat nic a čekat, že to nějak dopadne? Lubomíre Lízale.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Já bych v podstatě nedělal nic, když to řeknu, když to řeknu otevřeně. Protože zadlužovat se nemůžeme, nebo bychom neměli. A veškerá ta opatření jsou čistě krátkodobá a neodstraňují ten základní problém, totiž to zadlužení, které bylo na počátku. Čili z tohohle toho hlediska vlastně těch možností moc není. A možnosti, které jsou, tak jsou spíše, řekněme, v úpravě předpisů, jakým způsobem mají fungovat firmy, je to zlepšení prostředí a tak dál. Ale prostě není to o tom, že vláda by nějaká, vymysleli nějaký krásný program, do toho obrovský balík peněz a to nám všem pomohlo, to je nesmysl.

Petr HARTMAN, moderátor

Závěrečné slovo pro Petra Dufka.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Já si myslím, že nedělat téměř nic je v dané chvíli mnohem lepší než dělat toho hodně.

Petr HARTMAN, moderátor

Pro tuto chvíli končí pravidelný diskusní pořad Studio STOP. Hosty byli ekonomové Petr Dufek z Československé obchodní banky a Lubomír Lízal z Národohospodářského ústavu Akademie věd a CERGE Univerzity Karlovy. Děkuji za účast, opět někdy na slyšenou.

Lubomír LÍZAL, ekonom, Národohospodářský ústav AV ČR a CERGE Univerzity Karlovy
---
Na slyšenou.

Petr DUFEK, ekonom, Československá obchodní banka

Na slyšenou.